

¹³⁶ Jfr bl a McWhinney, s 60 ff.

¹³⁷ Artikel 5 i Grundlagen.

¹³⁸ Förbundsförfattningsdomstolens dom av den 28 februari 1961, Nr 12. Jfr också Nawiasky, H "Die Volle Bedeutung des Bundesverfassungsgerichtlichen fernsehurteils in Föderalistischer Sicht." i *Zeitschrift für Politik* 1961:2 s 135 ff.

¹³⁹ McWhinney, s 65.

¹⁴⁰ Jfr uppgifter i Säcker, s 66, *Der Spiegel* 1983:52, s 46 samt Schueler, s 5.

¹⁴¹ McWhinney, s 26 f.

Ägar- och ledningsformers betydelse för den socialdemokratiska pressens utveckling

1. Inledning

Att äga en tillgång medför i allmänhet en rätt att förfoga över den. När det gäller företagsamhet yttrar sig denna förfoganderätt i ett huvudmannaskap för ett företag, dvs i en möjlighet att bestämma verksamhetens inriktning. Eftersom huvudmannen ofta inte har möjlighet att själv driva verksamheten innebär ägandet i praktiken att han tillsätter en ledning för företaget (Abrahamsson, 1975).

Huvudmannens möjligheter att bestämma verksamhetens inriktning gör det naturligt att söka förklaringar till skillnader i framgång mellan olika företag i deras ägandeformer. Vid studier av branschens utveckling är det därför av vitalt intresse att närmare studera betydelsen av skillnader i ägandeformer och de därav möjliga skillnaderna i ledningsformer.

Inom tidningsbranschen har också dessa skillnader uppmärksamats i flera sammanhang. Mest känd i Sverige – åtminstone före den nya Stockholms-Tidningens konkurs i augusti 1984 – är sannolikt Herbert Tingstens kritik av de socialdemokratiska tidningarnas skötsel. I en artikel i *Dagens Nyheter* (Tingsten, 1947) skrev han således

Över huvud drivs de borgerliga tidningarna bättre därför att de till en del betraktas som affärsföretag och måste löna sig, medan subventionerna från partiet och andra organisationer gör den socialdemokratiska pressen mindre aktiv och expansiv utanför det egna området.

Skiljelinjen vad gäller tidningsföretagens skötsel skulle således enligt Tingsten gå mellan de socialdemokratiska och de borgerliga tidningarna. Dessa skiljer sig dock inte bara genom sin politiska beteckning utan också vad gäller huvudmannaskap. Visserligen drivs huvuddelen av tidningarna i båda grupperna som aktiebolag, men de

senare har i allmänhet privata ägare, medan de förra i huvudsak ägs av organisationer.

Mot denna bakgrund skall denna översikt diskutera hur skillnader mellan socialdemokratiska och borgerliga tidningar kan tänkas ha påverkat de förras utveckling. Denna diskussion kommer att inledas med en granskning av några skillnader i de båda tidningsgrupperna med avseende på tidningsstarter och den därpå följande utvecklingen. När sedan tidningars ledningsformer behandlas, diskuteras dels den handlingsfrihet företagsledningar i dagstidningsföretag kan förväntas ha då det gäller organisationens utformning, dels hur huvudmannaskapet kan påverka olika konflikter i tidningsföretaget. Avslutningsvis dras vissa slutsatser om huvudmannaskapets betydelse för strukturutvecklingen. Framställningen bygger huvudsakligen på svenska erfarenheter men bör av allt att döma ha större giltighet.¹

2. Skillnader i strukturutveckling

2.1 Tidningsstarter

En viktig skillnad mellan de båda grupperna av tidningar är att de socialdemokratiska tidningarna inträdde på marknaden relativt sent. Många av deras borgerliga konkurrenter startades redan under 1800-talet, medan de socialdemokratiska tidningarna i allmänhet etablerades efter sekelskiftet.² Denna skillnad är mycket viktig att hålla i minnet, då man ska jämföra de socialdemokratiska och de borgerliga tidningarnas framgångar. Genom att vara tidiga fick de borgerliga tidningarna vad den amerikanske ekonomen Oliver Williamson (1975) kallat "a first mover advantage" på sina lokala marknader. De etablerades i allmänhetens medvetande som "Tidningen" och kom därmed också att bestämma deras uppfattning om hur en tidning skulle se ut.³ De borgerliga tidningarnas tidiga intåg på marknaden innebar också den klara fördelen att deras ägare fick god tid att skaffa sig erfarenheter av tidningsutgivning och att skapa förtroendefulla relationer till olika resursgivare och kunder.

Förutsättningarna för de socialdemokratiska tidningar som startades i början av seklet står i skarp kontrast till den bild som nyss skisserats. Dessa tidningar var inte bara sent ute. De hade också ogynnsamma förutsättningar i förhållande till samtida borgerliga tidningar genom att de startades inom en växande rörelse med stora problem att rekrytera funktionärer. Att finna en chefredaktör eller en ekonomichef kunde därför vara ett långt och tidsödande arbete.⁴ Ogynnsamt verkade förstås också de små ekonomiska resurserna inom den unga arbetarrörelsen.

En annan ytterligare viktig skillnad mellan de socialdemokratiska och de borgerliga tidningarna var deras

relationer till annonsörer. Förutom att de socialdemokratiska tidningarna var sena på marknaden och därmed ur annonsrörelsen hade mindre intressanta upplagor, fanns det också av allt att döma en ideologisk barriär mellan de socialdemokratiska tidningarna och affärsmännen. Genom att angripa kapitalister och att stödja den konsumentkooperativa idén kom de socialdemokratiska tidningarna att närmast framstå som fiendliga. Att stödja dem med annonser kunde därmed innebära ett stöd för motståndaren.

Även när det gäller relationerna till kunderna kan man tala om att de socialdemokratiska tidningarna hade nackdelar gentemot sina borgerliga kolleger. De vände sig visserligen till en betydande del av befolkningen, arbetarklassen, men denna var inte den del som hade god skolutbildning och en vana att läsa tidningar.

Sammantaget innebär det ovan anförda att de socialdemokratiska tidningarna i allmänhet hade betydligt sämre startförutsättningar än sina borgerliga kolleger. Att huvudmännen över huvud taget startade socialdemokratiska tidningar under dessa förutsättningar kan tyckas förvånande, om man lägger lönsamhetsaspekter på verksamheten. Men nu var ju inte lönsamhet någon ledstjärna för dem som startade de socialdemokratiska tidningarna. Huvudargumentet för starterna var ju i stället att föra ut rörelsens budskap.⁵

2.2 Den följande utvecklingen

Om man sedan ser på utvecklingen efter starten för de socialdemokratiska tidningarna, finner man att de endast undantagsvis varit lönsamma. Herbert Tingsten hade således viss fog för sin kritik, om man tar rörelseresultatet som ett mått på hur tidningarna styrdes. Om man däremot ser överlevnad som framgångskriterium är kritiken mindre befogad.⁶ De socialdemokratiska tidningarna har nämligen i jämförelse med de borgerliga klarat sig förhållandevis bra mått med detta mått. En studie av Sven Tollin (1965) rörande svenska dagstidningar visar nämligen att antalet socialdemokratiska tidningar var relativt konstant, omkring 25, under perioden 1920–1965, medan högertidningar och liberala tidningar samtidigt gick tillbaka från 168 till 62.

Liknande resultat har rapporterats för Norge av Svennik Høyer (1975/1977), som visat att utslagningen först drabbade de mindre av de konkurrerande borgerliga tidningarna med samma partifärg. Till slut segrade den borgerliga tidning som hade den starkaste väljargruppen bakom sig. I de fall då den borgerliga tidningen hade konkurrens kom den från en socialdemokratisk tidning. Att den senare över huvud taget kunde bli kvar på marknaden förklarade Høyer med att gränsen var skarpare mellan borgerliga och socialdemokrater än mellan partierna inom det borgerliga blocket.⁷ På så sätt kunde de

socialdemokratiska tidningarna skaffa sig en konkurrensfördel genom att vara annorlunda. Detta var för övrigt också Lars Furhoffs förklaring till avvikelser från teorin om upplagespiralen (Furhoff, 1967). Men han talade inte om differentiering med hänsyn till politisk färg. Detta bidrog sannolikt till att Stig Hadenius ställde sig tveksam till resonemanget om differentierade tidningar, dvs sådana som "klarat sig bra trots att de inte borde göra det" (Hadenius, 1968, s 82).⁸

Den partipolitiska differentieringen har dock inte varit tillräcklig för att uppväga sena starter och andra konkurrensmässiga nackdelar för de socialdemokratiska tidningarna. Ett annat skäl till att de lyckats överleva är att de kunnat få tillskott från andra håll än marknaden. På så sätt har de i viss utsträckning kunnat kompensera sig för marknadsmässig underlägsenhet (jfr t ex Furhoff, 1966 och SOU 1965:22, s 29–31).

3. Tidningars ledningsformer

3.1 Handlingsmöjligheter rörande organisationsutformning

Om man så ser på hur verksamheten bedrivits inom de båda tidningsgrupperna, är det viktigt att först granska de handlingsmöjligheter tidningsledningarna kan anses ha och har haft när det gäller att utforma företagets organisation. I detta sammanhang är det av betydelse att understryka att företagsledningslitteraturen undergått klara förändringar under efterkrigstiden. Medan äldre verk behandlade alla företag lika på så sätt att de rekommenderade metoderna ansågs vara tillämpliga under alla förhållanden, har senare forskning, framför allt under 1960- och 1970-talet, pekat på behovet av att anpassa lösningarna till de uppgifter som företaget skall utföra och till den miljö det ska verka i.⁹ Denna så kallade villkorliga syn på företagsledning innebär att man kommit till insikt om att frihetsgraderna för företagsledningars agerande i organisationsfrågor är begränsade. Organisationslösningar kan därför se relativt likartade ut oavsett huvudmannaskap.

Dagstidningsföretag är här ett gott exempel. Oavsett ägare, nationalitet och även storlek finner man i huvudsak tre avdelningar: redaktion, administration och teknisk avdelning. I vissa skeden av en tidnings historia kan man visserligen finna att den tekniska produktionen lagts utanför den egna organisationen, men sådana lösningar har sällan blivit långvariga åtminstone inte för tidningar med daglig utgivning.

Inom de nyss nämnda ramarna kan man dock finna organisatoriska skillnader på så sätt att olika tidningar har satsat mer eller mindre på olika delar. En vinstdrivande tidning kan således förväntas satsa mer på de administrativa delarna än en icke-vinstdrivande. Den

kan också tänkas vara mer benägen att satsa på en sådan bemanning av redaktionen att material som är begärligt för en stor läsekrets ska kunna publiceras.

De nämnda skillnaderna kan emellertid med tiden förväntas minska på att de icke-vinstdrivande tidningsföretagen tvingas anpassa sig, inte för att nå vinst, men för att över huvud taget överleva i konkurrensen med de vinstdrivande. Denna anpassning blir särskilt viktig på tidningsmarknader, eftersom dessa är lokala oligopol, som utmärks av att marknadsledaren bestämmer konkurrensvillkoren. Tidigare forskning om företagsbeteende har därvid understrukt hur det största företaget kan bestämma priset på marknaden (Sweezy, 1939). Mina egna studier av den socialdemokratiska tidningen Värmlands Folkblad tyder emellertid på att denna möjlighet att bestämma konkurrensvillkoren inte bara gäller prissättningen. De hänför sig också till val av produktionsteknik, utgivningsintensitet och tidningens innehåll. För att klara konkurrensen med huvudkonkurrenten tvingas de mindre tidningarna att söka framställa en produkt som är slagkraftig gentemot huvudkonkurrenten. Därmed behöver de också en organisation som är i paritet med dennes. Åtminstone kan en tidning i underläge få intryck av att den behöver en organisationsuppställning liknande konkurrentens för att kunna vara konkurrenskraftig.

3.2 Konflikter i dagstidningar

Inom de organisatoriska ramar som nyss diskuterats kan ett antal konflikter uppstå i större eller mindre omfattning. De fyra huvudsakliga konflikterna kan därvid sägas vara (Engwall, 1978):

1. *Flödesfrågan*, dvs frågan om hur produktionen ska ordnas för att produkten ska nå läsarna i tid.
2. *Teknikfrågan*, dvs frågan om vilken teknik som ska användas i produktionen.
3. *Resursfördelningsfrågan*, dvs frågan om hur knappa resurser i form av personal, finansiella resurser och utrymme i tidningen ska fördelas.
4. *Publiceringsfrågan*, dvs frågan om vilka nyheter som ska behandlas och hur de ska presenteras.

När det gäller *flödesfrågan* hänger denna samman med dagstidningars korta produktionscykel och kravet att nå läsarna i tid med de allra senaste nyheterna. Detta problem är gemensamt för alla tidningar och någon grundläggande skillnad mellan olika tidningar vad gäller möjligheterna att hantera denna konflikt borde i princip inte finnas. I realiteten blir dock även här resursskillnader av stor betydelse. Den konkurrensmässigt överlägsna tidningen har i allmänhet kunnat investera i teknik som möjliggjort senare pressläggningstider. De har också större möjligheter att ha en bemanning som klarar

hög belastning samt att abonnera på fler nyhetsbyråer, vilket ger journalisterna bättre förutsättningar.¹⁰

Även med avseende på *teknikfrågan* har konkurrensförhållandena av allt att döma spelat en betydande roll. Denna fråga har på många olika håll i världen skapat svårartade konflikter, vilka i vissa fall, t ex på The Times och Berlingske Tidende, så när orsakat tidningarnas nedläggning.¹¹ Erfarenheterna från Sverige tyder på att denna konflikt tenderat att vara mindre akut i de socialdemokratiska tidningarna än i de borgerliga. Förklaringen tycks vara att konkurrensen från den dominerande tidningen gjort satsningar på ny teknik till en tvingande nödvändighet. Liksom konkurrensen tvingat fram anpassningar av produktens utformning och av företagets organisation, har den sålunda också understrukt behovet av att följa efter huvudkonkurrenten vad gäller teknik. Initiativ till investeringar i ny teknik har framstått som nödvändiga även för de anställda.¹² Konflikterna i samband med ny teknik har därmed blivit relativt litet kontroversiella i de socialdemokratiska tidningarna.

Starkare har då konflikterna rörande *resursfördelningsfrågan* varit i dessa tidningar. Skälet är enkelt att finna: företagsledningarna har i ovanligt stor utsträckning ställts inför uppgiften att hushålla med begränsade resurser. Konflikterna har gällt såväl inom enskilda socialdemokratiska tidningar som mellan dem. Inom tidningarna har man, förutom de vanliga konflikterna mellan dess olika avdelningar rörande personal, finansiella resurser och utrymme i tidningen, i ovanligt hög grad fått allokeringkonflikter på krav från lokalt håll. Lokala fackföreningar och arbetarekommuner har varit initiativtagare och åtminstone på ett tidigt stadium finansierare. Företrädare för dessa har därmed ansett sig ha viss rätt att kräva att tidningen bevakar deras ort på ett för dem tillfredsställande sätt. Genom sitt aktieäggande i tidningen och nära koppling till den även i övrigt har de också haft andra möjligheter att framföra sina synpunkter än de haft beträffande borgerliga tidningar. Kravet på att ha en nyhetsbevakning på många mindre orter inom tidningens spridningsområde, kan därmed anses ha varit större på de socialdemokratiska tidningarna än på de borgerliga. Detta har i sin tur inneburit en klar nackdel, eftersom kostnaderna för såväl bevakning som distribution ökar radikalt med avståndet från utgivningsorten.¹³

Mekanismer liknande dem man kunnat notera i de enskilda socialdemokratiska tidningarna kan också observeras när det gäller hela A-pressgruppen. Ett viktigt drag i denna är nämligen att den inte bildats som normala koncerner genom att en affärsverksamhet expanderat av egen kraft eller genom olika företagsköp. Snarare har det varit fråga om en nödlösning för att klara av de lokala tidningsföretagens ökande krav på bidrag från Landsorganisationen och Socialdemokratiska par-

tiet. Genom bildandet av Arbetarepressens Förlagsaktiebolag 1937 skapades visserligen förutsättningar att styra de lokala tidningsföretagen med en fastare hand, men även här var koncernledningens handlingsmöjligheter beskurna av det faktum att tidningarna grundats på lokalt initiativ, vilket i sin tur medförde att varje plan om nedläggning eller inskränkningar och tom förslag om samverkan mellan tidningar mötte massivt motstånd.¹⁴ Dessa centraliserings- och samarbetssträvanden hämmades också sannolikt av kritiken, från bl a Herbert Tingsten, att de socialdemokratiska tidningarna inte var oberoende röster utan mer av "megafontidningar" som gav uttryck för "Husbondens röst".

Möjligheterna för koncernledningen inom A-pressen att styra verksamheten i de lokala tidningsföretagen begränsades ytterligare under 1970-talet, då det statliga produktionsstödet infördes. Koncernledningen hade nämligen dessförinnan, framför allt under 1960-talet, behärskat den kritiska resurs som de vederlagsfria tillskotten utgjorde.¹⁵ Därefter kom de huvudsakliga bidragen i stället att gå direkt från statskassan till de enskilda tidningsföretagen, vilket betydde att koncernledningen förlorade ett utomordentligt viktigt styrinstrument.

Sammantaget innebär ovanstående att förutsättningarna för såväl de lokala socialdemokratiska tidningsledningarna som för koncernledningen att driva en kraftfull ekonomisk styrning varit och är begränsade.

Också när det gäller *publiceringsfrågan* kan de socialdemokratiska tidningarna anses ha och ha haft speciella problem. Det nyss diskuterade lokala ägandet har medfört att konflikter rörande tidningens innehåll varit mycket dominerande i de lokala tidningsföretagen. Även om ett enskilt tidningsföretag stått inför betydande ekonomiska svårigheter, har dessa ofta ägnats obetydligt intresse i förhållande till hur dess redaktionsledning valt att prioritera material från olika orter eller i vissa frågor.¹⁶ Balansgången mellan ekonomi och ideologi kommer i detta fall mycket tydligt fram.

Sammanfattningsvis kan det således konstateras att tre av de fyra behandlade konflikterna ofta blir mer akuta i socialdemokratiska tidningar i jämförelse med borgerliga. Teknikfrågan kan förväntas vara lättare att lösa, dock inte p g a skillnader i huvudmannaskap utan snarare som en följd av de socialdemokratiska tidningarnas konkurrensmässiga underläge. Bland de övriga konflikterna är det framför allt resursfördelnings- och publiceringsfrågan som leder till problem, i synnerhet därför att tidningarna startats på lokalt initiativ och att ekonomiska bedömningar ibland får stå tillbaka för ideologiska argument.

4. Slutsatser

Den föregående diskussionen har pekat på ett antal omständigheter som är av betydelse då ägar- och ledningsformer relateras till strukturutvecklingen inom dagstidningsbranschen. En jämförelse med avseende på startpunkten för socialdemokratiska och borgerliga tidningar har visat att de förra i allmänhet startades senare och att de därmed haft konkurrensmässiga nackdelar. Det har emellertid också framgått att de haft vissa fördelar genom att de tack vare en partipolitisk differentiering kunnat få en viss, men ofta otillräcklig, basläsekrets samt ekonomiska stöd i form av vederlagsfria tillskott från ägarna. Dessa fördelar har dock varit förenade med vissa villkor, som begränsat företagsledningarnas handlingsfrihet. Denna är visserligen, som framgått ovan, kringskuren även i borgerliga tidningar p g a att en dagstidningsorganisation i mycket bestäms av dess produktionsförhållanden. I de socialdemokratiska tidningarna är handlingsfriheten emellertid ytterligare beskuren genom att lokala synpunkter i stor utsträckning kan förhindra olika strategiska åtgärder, som skulle ha kunnat genomföras i en dagstidning med en annan huvudman.

Ägandeformen har således inneburit såväl nackdelar som fördelar för de socialdemokratiska tidningarna. För strukturutvecklingen har dessa för- och nackdelar sammantagna av allt att döma medfört att antalet dagstidningar på marknaden blivit fler än om enbart affärsmässiga principer fått råda. De socialdemokratiska tidningarnas huvudmän – såväl lokalt som centralt – har nämligen under lång tid haft en förmåga att dra till sig vederlagsfria tillskott från allt avlägsnare bidragsgivare och har på så sätt kunnat garantera överlevnad för en stor del av sina tidningar i landsorten. I storstäderna däremot har bidragsbehoven nått sådana nivåer att nedläggningar blivit nödvändiga. Men även i landsorten ökar nu kostnaderna för tidningsframställningen snabbt, inte minst p g a konkurrensen från de ledande tidningarna inom utgivningsområdena. Samtidigt har en åtstramning i statsfinanserna blivit nödvändig även för en socialdemokratisk regering. Desutom har fackföreningsrörelsen blivit kärvar i sin syn på tidningsföretagen.¹⁷ Dessa omständigheter gör det sannolikt att de socialdemokratiska tidningarnas möjligheter att kompensera sig för marknadsmässig underlägsenhet kan komma att begränsas. Ett ökat samarbete mellan de olika tidningarna inom gruppen, inte minst på den tekniska sidan, kan därvid vara en möjlig utväg.

Lars Engwall

Noter

- ¹ Denna artikel har tidigare presenterats vid det nordiska forskarsymposiet "Dynamiske faktorer i dagspressens strukturudvikling" 12–14 november 1984 på Nordiska Folkhögskolan i Kungälv.
- ² Jfr Bråland (1958), Hadenius, Weibull & Seveborg (1968) samt Hadenius, Seveborg & Weibull (1970).
- ³ Jfr här resonemanget hos de amerikanska sociologerna Peter Berger och Thomas Luckmann (1966), som argumenterar för att verkligheten bör ses som en social konstruktion, dvs något som byggs upp i samspelet mellan olika individer.
- ⁴ Goda exempel på det anförda finns i min egen studie av Värmlands Folkblad (Engwall, 1985). Vid denna tidnings första start krävdes flera års sökande för att finna en redaktör. Ett annat belägg för rekryterings svårigheterna är det faktum att en och samma person alternerade som redaktör, expeditör och tryckeriföreståndare under det första etableringsförsöket.
- ⁵ För diskussioner av dessa argument, se Hadenius, Weibull & Seveborg (1968) och Hadenius, Seveborg & Weibull (1970).
- ⁶ Frågan om företags mål har under lång tid varit föremål för diskussion i den ekonomiska litteraturen. Den neoklassiska teorins antagande om vinstmaximering har ifrågasatts och har av vissa författare ersatts bland annat av antaganden att företags yttersta mål är långsiktig överlevnad. (För en diskussion av olika teorier om företags beteende, se t ex Cyert & Hedrick, 1972 och Marris & Mueller, 1980).
- ⁷ I Danmark har utslagningen även hårt drabbat de socialdemokratiska tidningarna p g a att huvudmännen där under 1960-talet hade svårigheter att ge dem erforderligt ekonomiskt stöd (jfr Thomsen, 1972).
- ⁸ För ytterligare diskussioner av teorin om upplagespiralen, se t ex Engwall (1981), Furhoff (1973) och Gustafsson (1978).
- ⁹ För en mer ingående diskussion av denna utveckling, se Engwall (1982).
- ¹⁰ För ett exempel på det senare, se Engwall (1978, avsnitt 1A.1). Detta redovisar ett praktikfall, i vilket den socialdemokratiska tidningens journalister, trots stora ansträngningar blir slagna i nyhetsjakten av den borgerliga konkurrenten, just p g a att denna hade bättre nyhetsbyråabonnemang.
- ¹¹ För en diskussion av konflikterna inom de större engelska dagstidningarna, se Martin (1981).
- ¹² I studien av Värmlands Folkblad (Engwall, 1985) framgår det att krav på införande av ny teknik i inte obetydlig utsträckning komit från de anställda snarare än från företagsledningen.
- ¹³ Problemen accentuerades, åtminstone i Värmlands Folkblads fall men sannolikt även i andra socialdemokratiska tidningar, av att de tidiga tidningsledningarna hade svårigheter att utöva en effektiv ekonomisk kontroll över lokalkontoren.
- ¹⁴ Ett sådant försök i slutet av 1960-talet gällde en fast samverkan mellan A-presseföretag i fem regioner med en av de verkställande direktörerna i var region

som huvudansvarig för denna (*Framtid genom samverkan*, 1968 och 1969). Liknande försök till samverkan har också gjorts på det tekniska området. I vissa fall, t ex Smålands Folkblad och Västgöta-Demokraten, har samarbetssträvandena kunnat förverkligas, medan andra försök, som t ex tekniskt samarbete mellan Värmlands Folkblad och Örebro-Kuriren stött på motstånd.

- ¹⁵ För en diskussion om betydelsen av innehav av kritiska resurser för maktrelationer, se Pfeffer & Salancik (1978).
- ¹⁶ Flera exempel på sådana konflikter återfinns i Engwall (1985).
- ¹⁷ Det färskaste exemplet på detta är förstas Stockholms-Tidningens nedläggning. Redan i februari 1982 deklarerade dock LO-ordföranden Gunnar Nilsson vid A-pressens utbildningsdagar: "Förr har vi haft råd att gå in med extra bidrag och specialinsatser. Ibland har det nog bidragit till en något lättsinnig attityd hos vissa tidningar. Man har räknat med att i sista hand ställer nog i alla fall fackföreningsrörelsen upp. Men nu är det slut med det. LO-anslaget är beslutat av kongressen och något utrymme för ytterligare insatser finns inte. Det är ett bestämt krav att verksamheten planeras efter ramarna – och klarar man inte det så kan vi bara beklaga, då får det bli tuffa nedskärningar eller rent av nedläggningar".

Referenser

- Abrahamsson, B, 1975, *Organisationsteori. Om byråkrati, administration och självstyre*, Stockholm: AWE/Gebbers.
- Berger, P L & Luckmann, T, 1966, *The Social Construction of Reality*, New York: Doubleday & Co.
- Bråland, A (red), 1958, *A-pressens samorganisation 1908–1958*, Stockholm: Tiden.
- Cyert, R M & Hedrick, C L, 1972, "Theory of the Firm: Past, Present and Future", *Journal of Economic Literature*, 10, June, s 398–412.
- Engwall, L, 1978, *Newspapers as Organizations*, Farnborough: Saxon House.
- Engwall, L, 1981, "Newspaper Competition: A Case for Theories of Oligopoly", *Scandinavian Economic History Review*, 29, No. 2, s 145–154.
- Engwall, 1982, "Organization Theory: Where Are You?", *Omega*, 10, No. 2, s 125–144.
- Engwall, L, 1985, *Från vag vision till komplex organisation*, Acta Universitatis Upsaliensis, Studia Oeconomiae Negotiorum 22, Uppsala: Almqvist & Wiksell International.
- Framtid genom samverkan*. Rapport från en arbetsgrupp inom A-pressen, 1968 (stencil).
- Framtid genom samverkan*, 1969, Stockholm: A-pressen.
- Furhoff, L, 1966, "Politiska subventioner till den svenska dagspressen 1937–1965", *Fackföreningsrörelsen*, 46, No. 4, s 122–132.

- Furhoff, L, 1967, *Upplagespiralen*, Stockholm: Svenska Bokförlaget (ak avh).
- Furhoff, L, 1973, "Some Reflections on Newspaper Concentration", *Scandinavian Economic History Review*, 21, No. 1, s 1–27.
- Gustafsson, K E, 1978, "The Circulation Spiral and the Principle of Household Coverage", *Scandinavian Economic History Review*, 26, No. 1, s 1–14.
- Hadenius, S, 1968, "Upplagespiralen och den socialdemokratiska pressen", *Tiden*, 60, No. 2, s 81–84.
- Hadenius, S, Weibull, L & Seveborg, J-O, 1968, *Socialdemokratisk press och presspolitik 1899–1909*, Stockholm: Tiden.
- Hadenius, S, Seveborg, J-O & Weibull, L, 1970, *Partipress. Socialdemokratisk presspolitik 1910–1920*, Stockholm: Tiden.
- Høyer, S 1975/1977, *Norsk presse mellom 1865 og 1965: Strukturutvikling og politiske mønstre*, Institutt for presseforskning, Universitetet i Oslo, stencil nr 32 A & B (ak avh).
- Marris, R & Mueller, D C, 1980, "The Corporation, Competition and the Visible Hand", *Journal of Economic Literature*, 18, March, s 32–63.
- Martin, R, 1981, *New Technology and Industrial Relations in Fleet Street*, Oxford: Oxford University Press.
- Pfeffer, J & Salancik, G, 1978, *The External Control of Organizations. A Resource Dependence Perspective*, New York: Harper & Row.
- SOU 1965:22, *Dagspressens ekonomiska villkor*, Stockholm: Justitiedepartementet.
- Sweezy, P M, 1939, "Demand under Conditions of Oligopoly", *Journal of Political Economy*, 47, August, s 568–573.
- Thomsen, N, 1972, *Dagbladskonkurrenzen 1870–1970*, Köpenhamn: G E C Gads forlag (ak avh).
- Tingsten, 1947, "Den moderna pressen: 'monopolistiska tendenser', politiskt inflytande", *Dagens Nyheter*, 17/1 1947, s 5.
- Tollin, S, 1965, *Svenska dagstidningar 1900–1965 – antal och politisk gruppering*, Nr 16 i Svenska Tidningsutgivareföreningens skriftserie Aktuellt från TU, Stockholm: Svenska Tidningsutgivareföreningen.
- Williamson, O E, 1975, *Markets and Hierarchies*, New York: Free Press.

Från kandidat till doktor

Var uppstår vanligen de största svårigheterna under akademiska studier? Erfarna universitetslärare brukar inte tveka om svaret: för de flesta studenter är den stora stötestenen inte inläsningen av litteraturkurserna utan författandet av egna produkter – från "kandidatuppsatsen" till doktorsavhandlingen. Därför är handledningar för sådan författarverksamhet välkomna, även om de i första hand utgår från andra akademiska ämnen än det egna. Här skall ett par dylika skrifter presenteras.

En yngre och en äldre lundahistoriker, Hans Albin Larsson och Lars-Arne Norborg, vill hjälpa i första hand sina egna studenter *Att lyckas med seminarieuppsatsen*. I inledningen till skriften heter det:

"Det är ingen djupsinnig skrift du håller i handen. Intresserar du dig för de kunskaps-teoretiska grundproblemen eller för det sista paradigmbudet i ditt ämne får du leta någon annanstans.

Vad du ska få här är bara några enkla jordnära svar på den fråga som förmodligen just nu är mest brännande för dig: hur bär jag mig egentligen åt när jag skriver min seminarieuppsats?"

Citatet rymmer hederlig konsumentupplysning. Författarna går konkret igenom de olika stadierna på uppsatsförfattarens väg och ger goda råd om hur slutprodukten bör vara utformad. Även statsvetenskapliga nybörjarskribenter har en del att hämta i framställningen, som alltså i första hand är avsedd för historiestudenter.

Professor Tore Frängsmyr vid Avdelningen för vetenskapshistoria i Uppsala har ställt samman *Liten handbok för avhandlings- och uppsatsskrivare*. I inledningen till skriften heter det:

"I denna lilla handledning förbigår vi själva forskningsprocessen, hur man söker källor och litteratur, hur man handskas med olika uppgifter. Här koncentrerar vi oss på hur man redovisar resultaten. Detta innebär att vi inte i första hand uppehåller oss vid hur man bör skriva rent stilistiskt, men att vi dock tar upp vissa stilistiska element, att vi ger vissa allmänna råd om hur en vetenskaplig text bör se ut."

Också detta uttalande utgör hederlig konsumentupplysning. Frängsmyr rör sig, om man så vill, på ett tekniskt plan, men teknikaliteter är viktiga i de sammanhang, som det här är fråga om. De många goda råden är i första hand avsedda för vetenskapshistoriker och idé- och lärdoms-historiker, men också om denna skrift gäller, att statsvetenskapliga skribenter kan ha nytta av framställningen.